

Putovima gospara Miha Kusijanovića

Miho Kusijanović

(1878. - 1956.):

prvi dubrovački speleolog

Roman Ozimec, Damir Basara

Miho Kusijanović na skijama
Autor: nepoznat

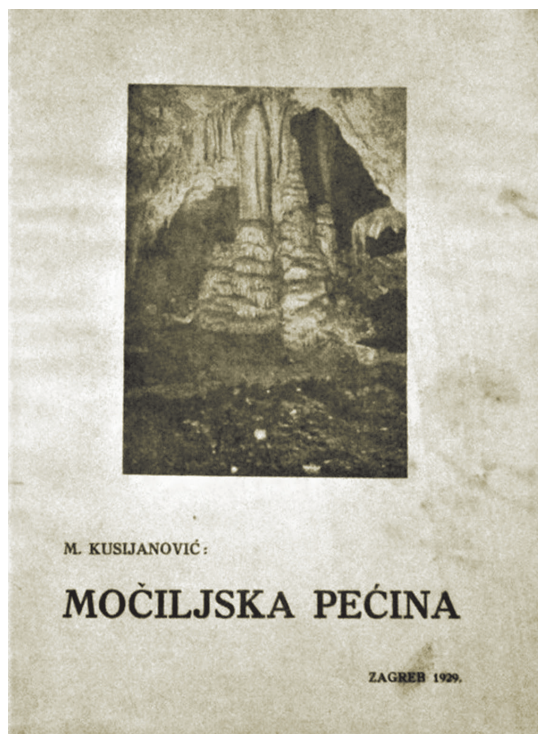
Uvod

Područje nekadašnje Dubrovačke republike, odnosno grada Dubrovnika, te kontaktnih regija istočne Hercegovine i zapadne Crne Gore, od pamtivyjeka je čuveno po svojim špiljama i jamama. Kad kažemo od pamtivyjeka, doista je tako, jer po arheološkim nalazima, špilje su korištene od početaka civilizacija. Neke od njih, kao Vjetrenica na Popovu polju, spominju se već u prvoj svjetskoj prirodoslovnoj enciklopediji *Historia Naturalis*, koju je Plinije stariji (Gaius Plinius Secundus Maior; 23.–79.), objavio još u 1. stoljeću.

Ipak, sustavna speleološka djelatnost na dubrovačkom području započinje tek početkom 20. stoljeća radom jednog strastvenog planinara i ljubitelja prirode, gospara Miha Kusijanovića. Istraživanja vezana uz njegov rad prvi autor započeo je još prije 15-ak godina sustavnim prikupljanjem objavljenih radova, razbacanih po bezbrojnim i teško dostupnim časopisima i novinama, često lokalnog karaktera, ali i kroz kontakte s njegovim nasljednicima. Tako je prikupljena zasigurno trenutno najobimnija građa koja obuhvaća originalne separate, fotokopije, rukopisne neobjavljene radove te obiteljsku fotografsku i drugu dokumentaciju.

Na poticaj članova Hrvatskog planinarskog društva Sniježnica, preliminarne podatke o njegovom radu objavili smo u obliku sažetka pod naslovom “Miho Kusijanović (1878.-1956.) – rodonačelnik dubrovačke speleologije” na Skupu speleologa Hrvatske Dubrovnik – Konavle 2017. te predstavili prezentacijom na tom skupu.

Miho Kusijanović je doista rodonačelnik dubrovačke speleologije, ali nažalost gotovo zaboravljen, te zaslužuje predstavljanje široj javnosti, kako na području Dubrovačko-neretvanske županije, tako i široj speleološkoj javnosti u Hrvatskoj i regiji Dinarida. Naime, u nekim novijim publikacijama koje obrađuju povijest speleologije u Hrvatskoj, njegovo se ime ne spominje, iako je desetljećima speleološki istraživao i promovirao speleologiju. Već u prvoj polovici 20. stoljeća objavio je i više od 20 speleoloških članaka, za to vrijeme impresivan broj, te jednu od prvih zasebno tiskanih speleoloških monografija. Bila je to monografija *Močiljska špilja* u nakladi HPD-ove podružnice Orjen iz Dubrovnika, tiskana u tiskari

Jedna od prvih zasebno tiskanih speleoloških monografija

Tipografija d.d. 1929. u Zagrebu. Monografija sadrži sedam fotografija (Kusijanović, 1929; Anonimus, 1929).

Zbog ovih zasluga već prije desetak godina za Prirodoslovni muzej u Dubrovniku izrađen je radni koncept izložbe *Miho Kusijanović – prvi dubrovački speleolog*, koja nažalost zasad još nije ostvarena. Njemu u čast nazvana je i svojta podzemljara (Coleoptera, Leptodirini) *Blattochaeta marianii kusijanovici*, opisana iz Glogove jame na Sniježnici (Polak & Jalžić, 2009).

Konačno, ovaj rad, osim kao prva sustavna sinteza njegovog životnog, a posebno speleološkog djelovanja, predstavlja i početak serijala *Putovima gospara Miha Kusijanovića*, u kojima će više autora zasebno obraditi i objaviti najvažnije špilje dubrovačkog područja, koje je Miho posjetio i u svojim radovima opisao. Naravno, dopunit ćemo ih najnovijim topografskim nacrtima, kao i brojnim drugim podacima i fotografijama. Dio te građe već je objavljen u monografiji *Speleologia Ragusina 1* (Ozimec i sur., 2015).

Životopis Miha Kusijanovića (1878. – 1956.)

Miho Kusijanović rođen je 22. lipnja 1878. u Mokošici kod Dubrovnika, a preminuo je 9. svibnja 1956. u Dubrovniku, u 78. godini. Učiteljsku školu završio je u Arbanasima kod Zadra, a nakon toga je najprije službovao u Pirovcu (tada Zlosela) kod Šibenika, pa u Konavlima, i konačno u dubrovačkoj građanskoj školi predavao zemljopis i tjelovježbu, a bio je i školski inspektor. Bio je omiljen profesor koji je svoje učenike često vodio i na izvanškolske aktivnosti o čemu svjedoče zapisi bivših učenika (Macan, 2005; Polić, 2008). Bračna družica mu je Kludija Adamović, inače sestra našeg vrhunskog dubrovačkog botaničara Luje Adamovića (1864. - 1935.), koja je preminula 1943. (Jasprica i Kovačić, 2001).

Miho Kusijanović jedan je od osnivača podružnice Hrvatskoga planinarskoga društva "Orjen" u Dubrovniku 1928. godine, u kojem je bio tajnik i voditelj *Spilarske sekcije* (1929. – 1933.).

Bio je izuzetno marljiv organizator planinarskih aktivnosti. Posjetio je brojne planine, a posebno je rado pohodio Tmor, Sniježnicu, Bjelašnicu, Orjen, Vlašticu, Durmitor i druge planine. "Orjen" je tada imao svoje transportno vozilo, a osim na planinarenje, redovito se išlo i na skijanje.

Osim profesionalne, planinarske i speleološke aktivnosti, Miho je bio prirodoslovac amater. Krajem 19. stoljeća šalje u Beč podatke o potresima u Dalmaciji (Mojsisovics, 1900). Bavio se amaterski i botanikom, pa ga bečki Botanički adresar iz 1909. navodi kao botaničara-sakupljača za područje Dubrovnika (Dörfler, 1909). Svirao je violinu i bio strastveni skijaš, lovac i ribolovac. Ova posljednja strast ga je skupo koštala, jer je ribareći po buri na Rijeci dobio upalu pluća od koje je preminuo 1956. godine. Pokopan je na dubrovačkom groblju Boninovo, u grobnici obitelji Adamović, a naknadno prebačen u grobnicu obitelji Iveta.

Speleološka aktivnost

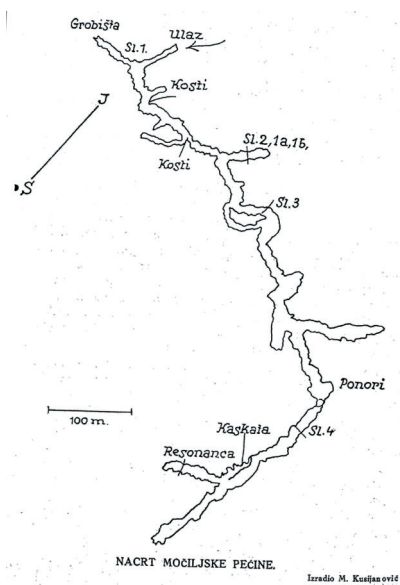
Speleološka aktivnost Miha Kusijanovića započela je krajem 19. stoljeća a trajala je do Drugog svjetskog rata, kada je zbog bolesti prestala. Analiza radova koji se bave isključivo speleološkom tematikom pokazuje da je istraživao brojne špilje na području grada Dubrovnika, Dubrovačkog primorja, Župe, Konavla, Pelješca, otoka Mljeta, ali i u susjednoj Hercegovini i zapadnoj Crnoj Gori. Miho je 1919. sa sinom Branimirom za javnost otkrio Močiljsku špilju (Pasarić, 1931), a 1929. objavio o špilji i jedan od prvih speleoloških radova u "Hrvatskom planinaru" te zasebni separat – monografiju o ovoj špilji, u nakladi HPD-a Orjen (Kusijanović, 1929a; 1929b).

Danas ne znamo točno koje je sve speleološke tehnike koristio pri istraživanju, no sigurno je topografski snimao, jer su u nekoliko radova objavljeni njegovi topografski nacrti Močiljske pećine (1929a; 1929b), te špilje: Debelin (1930), Đurkovića i Mrcine (1933). Kusijanović ne fotodokumentira svoja istraživanja te su sve fotografije objavljene u njegovim radovima tuđe, a kao autori navode se: I. Jovanović, Josip Toth, Ljubo Tošović, Sokolsko društvo Dubrovnik. U špiljama je registrirao paleontološke i arheološke nalaze, a iz špilja je donosio i važne arheološke nalaze te navodi i neke biološke nalaze, npr.

Sastanak Hrvatskog planinarskog društva Orjen u Dubrovniku
Autor: nepoznat

Nacrt Močiljske špilje, crtao M. Kusijanović
(prema Kusijanović 1929a)

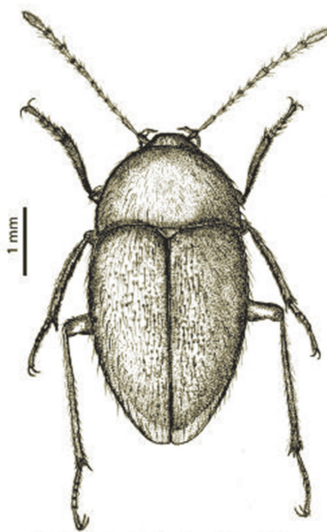

Fig. 1. *Blattochaeta marianii kusijanovi* sp. n., holotype of habitus.

Podzemljak (Coleoptera, Leptodirini) *Blattochaeta marianii kusijanovi* Polak & Jalžić, 2009 (crtež S. Polak)

šišmiše (Chiroptera). Zanimljivo je da su njegovi navodi paleontoloških nalaza u Močiljskoj špilji i na području Grebaca potaknuli našeg čuvenog speleologa i paleontologa Mirka Maleza (1924. – 1990.) na sustavno istraživanje ovog područja, što izrijekom navodi sam Malez (Malez, 1960).

Miho je vodio uređenje Močiljske špilje i kroz vođenje grupa planinara u ovu, ali i druge špilje, bio je godinama velik promotor speleologije. U Kalendaru planinarskih i skijaških izleta (Orlić, 1938) objavljenom u "Hrvatskom planinaru" 10/1938, a posvećenom u cijelosti HPD-u Orjen, navodi se za razdoblje od 1928. do 1938. velik broj izleta i stručnih posjeta planinara i učenika Močiljskoj špilji. Kao zaslužnog speleologa u planinarskim krugovima Miho Kusijanovića navode u više publikacija (Božičević, 1954; Milanović, 1984; Smerke, 1989; Božić, 2000, 2003; 2016; Poljak, 2004; Cukrov & Ozimec, 2014).

Već 1931. godine u članku *Naši planinari – istraživači špilja*, predsjednik HPD-a Josip Pasarić (1860. – 1937.), ističe Miho Kusijanovića kao jednog od

iznimno aktivnih speleologa u planinarskoj organizaciji. Glavna skupština Hrvatskog planinarskog društva 1940. u Zagrebu proglašava Miho Kusijanovića *začasnim* (počasnim) članom, zbog doprinosa razvoju speleologije i planinarske publicistike, što je tada bila rijetka počast koju nije bilo lako steći.

Publicistika

Miho Kusijanović je pisao putopise, stručne članke, povijesne i biografske priloge, pripovijetke, drame te prigodne govore, od čega je samo dio objavljen. Bavio se i prevođenjem te je između ostaloga preveo i 1938. objavio putopis nepoznatog talijanskog liječnika iz 1818.: *Iz Dubrovnika do Lovčena* (Anonimus, 1938).

Mihova do sada prikupljena bibliografija obuhvaća više od 60 referenci, a dio nje navodi se u sustavnim bibliografskim pregledima planinarske (Orlić, 1938), dubrovačke (Perić, 1980) i geološke publicistike, iako s nekim pogreškama. Kusijanović nije autor dva rada objavljena u riječkom časopisu *Liburnia* (Magaš i

Članovi HPD Orjen u Vjetrenici
 Autor: nepoznat

Kochansky-Devide, 1983). Većina članaka objavljena je u 15-ak novina i časopisa, od čega je oko 20 isključivo speleoloških, objavljenih u vremenu od 1921. do 1939. godine (Dodatak 1). Međutim, gotovo svi njegovi putopisni radovi, barem usputno spominju i speleološke objekte. Treba napomenuti da to sasvim sigurno nije konačan broj jer je prikupljanje njegovih radova objavljenih u brojnim, danas zaboravljenim i nedostupnim lokalnim publikacijama, iznimno zahtjevan i dugotrajan zadatak, pri čemu neki njegovi članci vjerojatno nisu potpisani.

Zahvala

Zahvaljujemo prof. Vesni Soko, rođ. Iveta, iz Dubrovnika na ugodnom druženju te ustupljenim obiteljskim fotografijama, kao i brojnim podacima koje nam je usmeno i pisano izložila o svom pradjedu Mihui Kusijanoviću.

Literatura

- Anonimus (1926): Špilje u okolici Stona, *Priroda*, 16 (10), 202
- Anonimus (1929): M. Kusijanović: Močiljska pećina, *Hrvatski planinar*, 25 (10) 290
- Anonimus (1938): Iz Dubrovnika do Lovćena (Opis od nepoznatog talijanskog liječnika iz godine 1818.), *Hrvatski planinar*, 34 (10) 337-339
- Anonimus (1975): Branko Kusijanović, radiotelegrafist, *Naše more*, 22 (1-2) 54
- Božić, V. (2000): Kratka povijest speleologije u Hrvatskoj, 17-24; *Speleologija*, PDS Velebit, Zagreb
- Božić, V. (2003): *Speleologija u Hrvatskoj*, speleološki priručnik, HPS, HPD Željezničar, 136, Zagreb
- Božić, V. (2016): *Povijest proširivanja uskih prolaza u špiljama i jamama*, speleološki priručnik, HPS, 20, Zagreb
- Božićević, S. (1954): Planinari u Hrvatskoj i speleologija. *Naše planine*, 6 (4) 302-308
- Cukrov, M. & Ozimec, R. (2014): *Prirodoslovne značajke Rijeke dubrovačke (Omble)*, Hrvatsko biospeleološko društvo, 216, Zagreb
- Dorfner, I. (1909): *Botaniker-Adressbuch: Sammling von Namen und Adressen der Lebenden Botaniker aller Lander, der botanischen Garten und der die Botanik pflegenden Institute, Gesellschaften und periodischen Publikationen*. 3. Auflage, Selbstverlage des Herausgebers, str., Wien.
- Jasprica, N. i Kovačić, S. (2001): *Botaničar Lujo Adamović (1864.-1935.)*, *Prirodoslovlje*, 1 (1) 45-62

Potpis Miha Kusijanovića

- Kovačević, R. (1986): Tajna jednog Dubrovčanina, Slobodna Dalmacija, 19.10.1986., 14
- Kusijanović, M. (1929a): Močiljska pećina, Hrvatsko planinarsko društvo Orjen
- Kusijanović, M. (1929b): Močiljska pećina, Hrvatski planinar, 5, 113-121
- Kusijanović, M. (1930): Debelin pećina kod Dubrovnika, Hrvatski planinar, 7, 198-201
- Kusijanović, M. (1933): Iz Dubrovnika na Grepce, Hrvatski planinar, 11-12, 357-366
- Macan, T. (1997): Dubrovnik Martola Dupca, 439, Dubrovnik
- Macan, T. (2005): Pred osmrtnicama. Učitelj Miho Kusijanović, Dubrovnik, 16 (1) 228-229
- Magaš, B., Kochansky-Devide, V. (1983): Geološka bibliografija SR Hrvatske 1528-1944, Geološki

zavod u Zagrebu i Hrvatsko geološko društvo, 297, Zagreb

- Malez, M. (1960): Rad na speleološkom istraživanju u Hrvatskoj, Ljetopis JAZU, 289-307, Zagreb
- Milanović, P. (1984): Importance of Speleology in Hydrotechnical works - The Eastern Hercegovina - Historical Review, Die Hohle, 31, 52-55
- Mojsisovics E. (1900): Mittheilungen der Erdbeben-Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. XVIII. Allgemeiner Bericht und Chronik der im Jahre 1899 innerhalb des Beobachtungsgebietes erfolgten Erdbeben. (Mit 2 Kartenskizzen.), Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Mathematisch-Naturwissenschaftliche Classe. Abt. 1, 109, 1, 151-313
- Orlić, Đ. (1938): Društvena kronika, Hrvatski planinar, 10, 339-356
- Ozimec, R. & Basara, D. (2017): Miho Kusijanović (1878.-1956.) – rodonačelnik dubrovačke speleologije, 16-17; U: Lučić, N. et al (ur.). Skup speleologa Hrvatske Dubrovnik-Konavle, 2017., Zbornik sažetaka, Hrvatsko planinarsko društvo Sniježnica, 71, Dubrovnik
- Ozimec, R., Rnjak, G., Jalžić, B., Lacković, D., Cvitanović, H., Basara, D., Kovačević, A., Polić, G., Grgurev, M., Hanžek, N., Rade, P., Kljaković-Gašpić, F. & Antonić, O. (2015): SPELAEOLOGIA RAGUSINA 1: Katastar speleoloških objekata, podzemnih građevina, krških izvora i krških bunara kopnenog dijela Dubrovačko-neretvanske županije, Subterranea Croatica, 13:Supplementum, 1, 152
- Pasarić, J. (1931): Naši planinari – istraživači špilja, Hrvatski planinar, 27,(3) 72-75
- Perić, I. (1980): Dubrovačka periodika 1848- 1918, Zavod za povijesne znanosti JAZU, 195, Dubrovnik
- Podić, M. (2008): Dragi moj Lino, Hrvatsko kulturno društvo Napredak, 112, Dubrovnik
- Poljak, Ž. (2004): Zlatna knjiga hrvatskog planinarstva, Libera Editio d.o.o., Hrvatski planinarski savez, 327, Zagreb
- Smerke, Z. (1989): Planinarstvo i alpinizam, 2.dopunjeno izdanje, Planinarski savez Hrvatske, 494, Zagreb
- Šojat, L. (2013): Kusijanović Miho, Hrvatski biografski leksikon, <http://hbl.lzmk.hr/>

Naslovnica broja Hrvatskog planinara posvećenog HPD-u Orjen

DODATAK: Speleološka bibliografija Miha Kusijanovića

- Kusijanović, M. (1921): Močiljska pećina u Rijeci dubrovačkoj, Narod, 3 (9), 2
- Kusijanović, M. (1921): Močiljska pećina u Rijeci dubrovačkoj, Narod, 3 (10), 3
- Kusijanović, M. (1921): Močiljska pećina u Rijeci dubrovačkoj, Narod, 3 (11), 1-2
- Kusijanović, M. (1926): Nove pećine u dubrovačkom kotaru oko Stona, Dubrovački list, 3 (34), 1-2
- Kusijanović, M. (1926): Nove pećine u dubrovačkom kotaru oko Stona, Dubrovački list, 3 (35), 1-2
- Kusijanović, M. (1926): Vilina kuća: Pećina Vilina kuća nad izvorom Rijeke dubrovačke - Stan ljudi, Dubrovački list, 3 (41), 1-2
- Kusijanović, M. (1926): Voda u našoj okolici - Speleološka opažanja, Dubrovački list, 3 (47), 4
- Kusijanović, M. (1926): Špilje u okolici Stona, Novo doba, 217
- Kusijanović, M. (1928): Pećine u Konavlima, Dubrovački list, 5 (8), 2-3
- Kusijanović, M. (1928): Pećine u Konavlima, Dubrovački list, 5 (10), 2-3
- Kusijanović, M. (1929a): Močiljska pećina, Hrvatsko planinarsko društvo Orjen, 16,
- Kusijanović, M. (1929b): Močiljska pećina, Hrvatski planinar, 5, 113-121
- Kusijanović, M. (1930): Debelin pećina kod Dubrovnika, Hrvatski planinar, 7, 198-201
- Kusijanović, M. (1933): Iz Dubrovnika na Grepce: Pećine, Hrvatski planinar, 11-12, 357-366
- Kusijanović, M. (1936): Od Dubrovnika morem do pećine Šipun u Cavtatu 1, Hrvatski planinar, 7-8, 207-208
- Kusijanović, M. (1936): Od Dubrovnika morem do pećine Šipun u Cavtatu 2, Hrvatski planinar, 9, 279-281
- Kusijanović, M. (1937): O pećinama u okolici Dubrovnika, Narodna svijest, 19 (51), 4
- Kusijanović, M. (1938): Po pećinama dubrovačkog teritorija 1, Hrvatski planinar, 3, 83-88
- Kusijanović, M. (1938): Po pećinama dubrovačkog teritorija 2, Hrvatski planinar, 4, 121-123
- Kusijanović, M. (1938): Po pećinama dubrovačkog teritorija 3, Hrvatski planinar, 6, 177-180
- Kusijanović, M. (1938): Po pećinama dubrovačkog teritorija 4, Hrvatski planinar, 11, 376-379
- Kusijanović, M. (1939): Još o pećinama dubrovačkog teritorija, Hrvatski planinar, 1, 24-27

Miho Kusijanović

Miho Kusijanović (1878-1956) is one of the founders of the *Croatian Mountaineering Society "Orjen"* in Dubrovnik, where he was secretary and head of the Cave section (1929-1933). Beside professional, hiking and speleological activities, he was a naturalist amateur who wrote travel books, professional articles, historical and biographical contributions, stories, plays and occasional speeches, of which only a part was published, and he also dealt with translation. His speleological activity dates to the end of the 19th century until World War II, and the bibliography covers over 60 references published in 15 different publications, out of which about 25 speleological exclusive, published from 1921. until 1939. He studied numerous caves in the region of: Dubrovnik, Dubrovačko Primorje, Župa, Konavle, Pelješac, Mljet island, but also in neighboring Herzegovina and western Montenegro. In 1919 with his son Branimir he discovered *Močiljska špilja*, in 1929 he published a monograph about this cave published by HPD *Orjen* and he was managing the cave for years. The General Assembly of the Croatian Mountaineering Society in 1940. proclaimed him a honorable member for his contribution to the development of speleology and mountaineering publication. According to his name was called a new taxa of the undergrowth beetle *Blattochaeta marianii kusianovi*, described from the *Glogova jama* on Snježnica Mt.